

ΣΥΚΙΕΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Από τους αρχαίους χρόνους οι Έλληνες με την ανήσυχη φαντασία τους έπλασαν ωραίους μύθους για τους θεούς, τους ανθρώπους, τη φύση ολόκληρη. Ανέκαθεν δεμένοι ιδιαίτερα με τη γη που καλλιεργούσαν και τη θάλασσα που σαν πρώτοι θαλασσοπόροι τόλμησαν να την διασχίσουν, διακρίνονταν πάντα οι Έλληνες για την μεγάλη τους φιλοπατρία και αγωνίζονταν με αυταπάρνηση «ὕπὲρ τοῦ πατρίου ἑδάφους».

Ο όμορφος κόσμος των ζώων και των φυτών που δίνουν τροφή και δύναμη στον άνθρωπο, συγχρόνως τον ευχαριστούν και τον γοητεύουν. Δεν είναι λοιπόν παράξενο που από την αρχαιότητα οι Έλληνες λάτρευαν τα δέντρα και φαντάστηκαν ότι μέσα τους ζουν χαριτωμένες θεότητες οι Δρυάδες, Αμαδρυάδες Ναϊάδες, Ορειάδες, Ναππαίες, Υλωροί και τόσες άλλες.

Πίστευαν ακόμη ότι άνθρωποι ή ημίθεοι, κυρίως Νύμφες, μεταμορφώθηκαν σε δέντρα ή λουλούδια από την ευσπλαχνία των θεών για να λυτρωθούν από κάποια συμφορά που τους έτυχε ή ακόμη γιατί οι θεοί ήθελαν να τους τιμωρήσουν για κάτι κακό που έκαναν.

Ο λαός μας θεωρεί τα φυτά και τα δέντρα ζωντανούς συντρόφους του που συμμετέχουν στη χαρά και στη λύπη του.

«Κλαΐνε τά δέντρα, κλαΐνε τά κλαδιά κλαΐνε καί τά λημέρια πού λημέριαζα». Τραγουδάει ο λαβωμένος ετοιμαθάνατος κλέφτης στο Δημοτικό τραγούδι.

Σε άλλο δημοτικό τραγούδι θρηνείται ο βασανισμός και θάνατος του κλέφτη που οι Τούρκοι τον έκαψαν ζωντανό.

*«Τα κυπαρίσσια γύρανε και στέκουν πικραμένα
κι οι λεύκες μεσ' τα ρέματα πως άγρια βοΐζουν;
και τα κλαριά φορτώματα ρωτάνε πού τα πάνε...»*

Άλλοτε πάλι ο λαϊκός τραγουδιστής φαντάζεται πως τα φυτά μιλάνε και καμιά φορά μαλώνουν μεταξύ τους,

*«Ο δυόσμος κι ο βασιλικός και το μακεδονήσι
αυτά τα τρία εμαλώνανε πιο κάλιο θα μωρίσει».*

Ας μην ξεχνάμε ακόμη τους διδακτικούς μύθους του Αισώπου όπου τα δέντρα συνομιλούν μεταξύ τους σαν άνθρωποι. Η αγάπη των αρχαίων για τα δέντρα ήταν τόσο απόλυτη ώστε να τιμωρούν, και με θάνατο ακόμη αυτούς που τα κατέστρεφαν: «εί τις πρηνίδιον ἐξέκοπεν ἀπέκτειναν αὐτόν».

Οι χριστιανικοί χρόνοι που ακολούθησαν περιβάλλουν με στοργή τα δέντρα.

Άλλωστε και τον παράδεισο τον φανταζόμαστε σαν ένα κήπο με όμορφα δέντρα όπου οι δίκαιοι και οι αγαθοί βρίσκουν την «αίωνια ανάπαυση και γαλήνη».

Αλλά και μέχρι σήμερα συναντάμε συστάδες δέντρων ή μικρά γραφικά δάση γύρω από μοναστήρια και εκκλησίες, ακόμη και σε περιοχές όπου έχουν εξοντωθεί τα δάση και οι ορεινές περιοχές έχουν απογυμνωθεί. Η ευλάβεια των χωρικών μας προστατεύει όσο μπορεί τα νεώτερα αυτά χριστιανικά άλση. Μάλιστα στην ιστορία του παπά - Κοσμά του Αιτωλού αναφέρονται περιστατικά «αγιασμένων» δέντρων με τα οποία ο μεγάλος εκείνος διαφωτιστής ήθελε να διασώσει την αγάπη για το πράσινο.

Στην Αττική ένα από τα πιο γνωστά οπωροφόρα δέντρα είναι η συκιά¹.

Η συκιά, συκή των αρχαίων, στη λεπτόγεω Αττική φύτρωνε πολύ εύκολα και στις ωραίες παραλίες και στους γραφικούς λόφους αλλά και στους κάμπους κοντά στα αμπέλια και στις ελχές που χαρακτηρίζουν το Αττικό τοπίο. Γι' αυτό και η πόλη χαρακτηρίζεται ως εξής² «Ψελλόν ἐστί καί καλεῖ τήν ἄρκτον ἄρτον, τήν δέ Τυρώ τροφολίδα, τό δ' ἄστυ σῦκα».

Πολύ συκόφιλοι ήσαν οι Αθηναίοι ώστε κατά τον Αθήναιον³ «καλεῖν ἱεράν μὲν συκῆν τόν τόπον ἐν ᾧ πρῶτον εὐρέθη τόν δέ ἄπ' αὐτῆς καρπόν ἡγητηρίαν, διά τό πρῶτον εὐρεθῆναι τῆς ἡμέρου τροφῆς».⁴

Η αφθονία συκιών στην Αττική και η αγάπη των κατοίκων της για τα σύκα διαφαίνεται και από τους σχετικούς μύθους. Η συκιά ή-

ταν κόρη του Οιξύλου και της Νύμφης Αμαδρυάδος, αδελφή της Καρύας, Βαλάνου, Κρανείας, Μορέας, Αιγείρου, Πτελέας και της Αμπέλου, αναφέρει ο Αθήναιος⁵.

Σε άλλο μύθο της Αττικής ο Τιτάν Συκεύς μεταμορφώθηκε σε συκιά από τη μητέρα του Γη για να αποφύγει την καταδίωξη του Δία κατά την φοβερή Τιτανομαχία.

Ο Πausανίας στα Αττικά⁶ γράφει:

«Στο μέρος αυτό της Ακαδημίας του Πλάτωνος, ο Φύταλος φιλοξένησε την Θεά Δήμητρα στο σπίτι του και η θεά του έδωσε για αντάλλαγμα το δέντρο της συκιάς. Αυτό μαρτυρείται, συνεχίζει ο Πausανίας από το εξής επίγραμμα που υπάρχει στον τάφο του Φυτάλου. Εδώ ο ήρωας ηγεμόνας Φύταλος δέχτηκε κάποτε την σεβαστή Δήμητρα όταν για πρώτη φορά φανερώθηκε το δέντρο που το γένος των ανθρώπων το ονομάζει ιερά συκή. Από τότε το γένος των ανθρώπων πήρε τιμές αιώνιες».

Από άλλη παράδοση μαθαίνουμε ότι η θεά Δήμητρα όταν έφτασε στην Ελευσίνα αναζητώντας την κόρη της Περσεφόνη, πήγε και κάθισε σε μια πέτρα, κοντά σ' ένα πηγάδι κάτω από τον ίσκιο μιας συκιάς. Και επειδή βρήκε φιλοξενία στο παλάτι του βασιλιά της Ελευσίνας Κολεού, αργότερα όταν έκανε όλη τη γη να μη βγάζει καρπούς, άφησε, από ευγνωμοσύνη, μόνο τη συκιά να καρπίζει.

Σ' αυτή την «Ίερά Συκή» που βρισκόταν στον δήμο των Λακιαδών, ΒΔ. του Κεραμεικού, στην Ίερά Οδό προς την Ελευσίνα σταματούσε η πομπή των Ελευσινίων για ανασυγκρότηση πριν επιστρέψει στην Αθήνα. Μάλιστα η οικογένεια του Μιλτιάδου και του Κίμωνος ήταν εγγεγραμμένη στον δήμο Λακιαδών. Και ο Πλάτων αναφέρεται στην Ίερά Συκή⁷.

Μία από τις δέκα φυλές της Αττικής ήταν η Οινηΐς που πήρε το όνομα από τον ήρωα Οινέα. Σ' αυτή τη φυλή ανήκε από το 508 π.Χ., σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του Κλεισθένη και ο δήμος Θρίας ή Θριούντος ή Θριάντος ή Θριώ (όπως λεγόταν συχνότερα) με το γνωστό Θριάσιον πεδίο. Θριάσιον πεδίο ήταν η πεδιάδα μεταξύ της Ελευσίνας και της παραλίας των Ρειτών. Πιθανόν ο δήμος Θρίας όπως και το Θριάσιον πεδίο να είχε πολλές συκίες αφού θρίον λεγόταν, στην Αττική κυρίως, το φύλλο της συκιάς από τη λέξη τρεις, τρία. Τα φύλλα της συκιάς συνήθως ήσαν τρίλοβα⁸ έχουν τρεις εγκοπές ή και

πεντάλοβα.

Θρίον, οι αρχαίοι έλεγαν και ένα είδος φαγητού που το παρασκεύαζαν με φύλλα συκιάς όπως έχουμε σήμερα τους ντολμάδες ή φαγητό που το παρέθεταν (σερβίριζαν) επάνω σε φύλλα συκιάς. Το φαγητό που λεγόταν θρίον⁹ ήταν ένα πολυσύνθετο παρασκεύασμα που περιείχε εγκέφαλο (μυαλό), σιμιγδάλι ή χοντροκομμένο σιτάρι, λίπος χοιρινό ή βούτυρο κατσίκισιο. Αφού το έψηναν αρκετά, ανακάτευαν το μείγμα με τυρί, αυγά και γάλα. Ήταν ένα είδος σφουγγάτου όπως λέμε σήμερα. Ύστερα το τύλιγαν σε φύλλα συκιάς, το έδεναν με κλωστή από κανάβι ή πάπυρο ή λινάρι και το βουτούσαν σε ζωμό βρασμένου κρέατος μέχρι να βράσει αρκετά. Αφού το έβγαζαν από τη φωτιά, αφαιρούσαν τα φύλλα της συκιάς και το άφηναν για λίγο σε πλήινο σκεύος, την λοπάδα¹⁰ που περιείχε καυτό μέλι. Όταν έπερνε ξανθό χρώμα, το έβγαζαν από τη λοπάδα και το σερβίριζαν ζεστό περιχυμένο με μέλι. Μερικές φορές αντί για μυαλό έβαζαν παστό κρέας ή ψάρι καπνιστό.

Γενικά το θρίον ήταν από τα εκλεκτά φαγητά της Αττικής και απαιτούσε χρόνο και επιδεξιότητα.

Γνωστή ήταν στην αρχαία Αττική η συκομαντεία όπου τα ερωτήματα για τους θεούς γράφονταν επάνω σε φύλλα συκής. Πώς όμως λειτουργούσε η συκομαντεία, πώς δίνονταν οι απαντήσεις στα ερωτήματα, μας είναι άγνωστο.

Η λέξη κράδος και κράδη σημαίνει κλαδί, κυρίως της συκιάς. Μάλιστα κραδηφορία ήταν η τελετή όπου κρατούταν κλαδιά συκιάς και με τα κλαδιά αυτά εράβδιζαν «για το καλό» όσους παρευρίσκονταν στις γιορτές του Διονύσου, μας πληροφορεί ο Πλούταρχος.

«'Εν κράδη ακροτάτη» αναφέρει ο Ησίοδος¹¹ «τέττιγες επί τῶν κραδῶν ἄδουσι» γράφει ο Αριστοφάνης¹². Κράδη όμως λεγόταν γενικότερα και το δέντρο της συκιάς στην Αττική¹³. Αλλά και η ασθένεια της συκιάς που μελανίζει, μαυρίζει τα κλαδιά λεγόταν κράδη και κράδος¹⁴. Κραδοπάλης ήταν αυτός που πουλούσε κράδους, κλαδιά ή φύλλα συκιάς. Κραδίας ήταν το τυρί που το έπηζαν με το λεγόμενο οπό, δηλαδή τον γαλακτώδη χυμό της συκιάς. «'Ο τῆς συκῆς ὀπός πηκτικός (ἔστι) γάλακτος ὡσπερ ἡ πυτία» γράφει ο Διοσκουρίδης¹⁵. Αλλά και ο Όμηρος¹⁶ αναφέρεται στο γάλα της συκιάς που πήζει τυρί. Και ο Ησύχιος αναφέρει «ὀπός βοτάνη τις δι' οὐ πήγνυται τό γάλα καί

τῶν δένδρων δάκρυον καί τό γαλακτῶδες ἐκ τῆς συκῆς ἀνιέμενον». Καί ο Θεόφραστος¹⁷ γράφει «μάλιστα ὁ δριμύς ὀπός τῆς συκῆς ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς πυτία (τάμιος) πρὸς πῆξιν γάλακτος». Ἀπό τὴν λέξη ὀπός ἔχουμε τὴν λέξη ὀπιον - OPIUM. Τὸ γάλα τῆς συκιάς τὸ μάζευαν χαρακώνοντας τὰ δέντρα.

Ἡ συκιά που συνδέεται με τὴ λατρεία τῆς θεᾶς Δήμητρας ἦταν δέντρο αφιερωμένο καὶ στον θεὸ Διόνυσο. Ἡ ὀργιαστικὴ βλάστηση που παρουσιάζουν οἱ συκίες συνδέεται με τὸν ὀργιαστικὸ θεὸ Διόνυσο, τὸν θεὸ τῆς βλάστησης καὶ τῆς δημιουργίας. Γι' αὐτὸ καὶ στους δύο αὐτοὺς θεοὺς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς πρόσφεραν μαζί με ἄλλες προσφορὲς καὶ σύκα νωπά ἢ ξερά, τὶς ἰσχάδες.

«Σπονδὴν ὀλάς, ἔλαιον, ἰσχάδας, μέλι».¹⁸ Οἱ ἴδιοι καρποὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ στὴν αὐστηρὴ διατροφή τῶν Πυθαγορείων.

«Ἡ δ' ἔστιασις ἰσχάδες καὶ στέμφυλα καὶ τυρός ἔσται. Ταῦτα γὰρ θύειν νόμος τοῖς Πυθαγορείοις...»¹⁹.

Ὁ ἀρχαῖος φυσιολόγος Θεόφραστος (372 - 187 π.Χ.) που ἀναγνωρίστηκε ὡς ὁ «πατὴρ τῆς Βοτανικῆς» μας περιγράφει τὸν τρόπο φυτέματος τῆς συκιάς. «Φυτεύεται δὲ ἡ συκὴ ἐὰν τὶς κρᾶδην παχειάν ἀποξύνῃ σφύρα παίη ἄχρῖς οὐ ἂν ἀπολίπη μικράν ὑπὲρ τῆς γῆς εἶτ' ἐπ' αὐτῆς, ἄμμον βαλὼν ἄνωθεν ἐπισχώση».

Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἀναφέρει «Προσπηγνύναι κρᾶδαις ἐριναῖς».

Σε ὅλη τὴν Ελλάδα προτιμοῦσαν τὴν γνωστὴ ποικιλία βασιλικὰ σύκα που παράγονται καὶ σήμερα ἀκόμη στὴν Ἀττικὴ καὶ ωριμάζουν στα μέσα Ιουλίου. Τα ξεραμένα στον ἥλιο σύκα τὰ ἔλεγαν ἰσχάδες²⁰. (ρ. ἰσχω = στεγνώνω, ἰσχνός).

Εμεῖς σήμερα ἐδῶ στα Μεσόγεια Ἀττικῆς τὴ λέξη ἰσχάδες τὴν κάναμε ἀσκάδες καὶ ἀσκάδια καὶ ἐννοοῦμε κυρίως τὰ σκασμένα στον ἥλιο, τὰ ὄχι καλὰ σύκα. Περιφνημὲς ἦσαν οἱ ἰσχάδες τῆς Ἀττικῆς²¹.

«Οὐδὲν γὰρ ὄντως γλυκύτερον τῶν ἰσχάδων. ἀλλ' οὐδέ τό μέλι γλυκύτερον τῶν ἰσχάδων» γράφει ὁ Ἀριστοφάνης²². Ὁ δε ποιητὴς Ἄλεξις ὀνομάζει τὶς ἰσχάδες «τό παράσημον τῶν Ἀθηναίων»²³.

Τὰ νωπά σύκα τῆς Ἀττικῆς ὀνομάζονταν βασιλικὰ ἢ βασιλόσυκα ἢ συκοβασιλεία. Ἦσαν μεγάλα καὶ ωραία καὶ ἴσως τὰ προόριζαν ἀρχικὰ γιὰ τοὺς βασιλεῖς. Ὅπως καὶ τὰ ωραία μεγάλα καρῦδια τὰ ἔλεγαν βασιλικὰ κάρυα. Κάτι ἀνάλογο ἔχουμε καὶ στὴν Κίνα ὅπου καὶ σήμερα ἀκόμη τὶς μεγάλες γαρίδες τὶς λένε βασιλικὲς γαρίδες. Τὰ βα-

σίλεια σύκα²⁴ και οι βασιλίες ισχάδες της Αττικής ήσαν περιζήτητα παντού²⁵ κυρίως στους Πέρσες. Γι' αυτό το λόγο επόθησε ο Ξέρξης την κατάκτηση της Αττικής, αναφέρει ο Αιλιανός στα αποσπάσματά του. Λέγει ακόμη η παράδοση ότι ο Ξέρξης, όταν ξεκίνησε για να κατακτήσει την Αθήνα, ορκίστηκε να μην ξαναφάει «ισχάδας Ἰατρικῆς ὄνιους πρὶν τὴν παράγουσαν χώραν κατακτήσει» αναφέρει ο Πλούταρχος στα Αποφθέγματα του²⁶.

Για τις ισχάδες της Αττικής κάνει λόγο και ο Θεόφραστος και ο Ηρόδοτος. Ο δε Αθήναιος αναφέρει²⁷ «σφόδρα τῶν ισχάδων ἐθαυμάζοντο αἱ Ἰατρικαὶ καὶ μάλιστα Αἰγιλίδας φησὶν εἶναι τὰς καλλίστας ισχάδας. Αἰγίλα δι' εἶναι δῆμον τῆς Ἰατρικῆς ἀπὸ Αἰγίλου τινός ἤρωος ὠνομασμένον».

Τα Αἰγίλα ο αρχαῖος δῆμος στα ΝΑ. παράλια της Αττικής ἔφτανε μέχρι το σημερινό χωριό Ἐλυμπος, κοντά στην Ανάβυσσο και ἦταν περίφημος για τα εκλεκτά του σύκα. Την γλυκειά γεύση των σύκων επαινεί ἔμμεσα και ο Ηνίοχος²⁸ «πρὸς ἑμαυτὸν ἐνθυμούμενος νῆ τοὺς θεοὺς ὅσω διαφέρει σύκα καρδάμων».

Οι αρχαῖοι κάτοικοι της Αττικής πολὺ συκόφιλοι ἔτρωγαν και ἄλλα εἶδη σύκων, γνωστὰ κυρίως ἀπὸ τον Αθήναιο και τους αρχαίους κωμωδιογράφους.

Βαίᾳ ἔλεγαν τα μικρά σύκα κατώτερης ποιότητος ενώ γενναία ἦσαν τα μεγάλα²⁹. Τα παραγινόμενα σύκα τα ἔλεγαν κόλυθρα ενώ καπύρια ἦσαν τα αποξηραμένα, με επιμέλεια, στον ἥλιο σύκα.

Ο Εὐπολις αναφέρει ισχάδας αγελαίας και εννοεῖ τα σύκα που αποξηραῖναι χωρίς την απαιτούμενη διαδικασία, ἀλλὰ με ἀπλό τρόπο. Εἶχαν και συκιές δίφορες. «Ἰμάς δέ τῶς θρῖα λαβόντας διφόρου συκῆς» γράφει ο Αριστοφάνης³⁰.

Ἄλλα εἶδη ἦσαν τα Κύπρια, χειμερινά, πρόδρομα. Τα κερροκοιλὰδια ἦσαν κιτρινωπά ενώ τα αιμώνια ἦσαν κόκκινα σαν αἷμα. Ἀυτὰ τα ἔφεραν ἀπὸ την Νάξο κυρίως, μας πληροφορεῖ ο Αθήναιος. Τα σαρκελάφια ἔμοιαζαν με το κρέας του ελαφιού³¹. Η λευκερίνως συκὴ εἶχε ἄσπρα σύκα ενώ η μέλαινα, η χεληδόνηος, η κοράκειος, η κορώνειος και η κράδη εἶχαν καρπούς σε μαύρες αποχρώσεις. Τα δρακόντεια εἶχαν πικρὴ γεύση ὅπως και τα ερινεά ἢ ερινά³².

Ο κωμικός Θεόπομπος επαινεί τας τιθρασίας ισχάδας. Και πολ-

λά άλλα είδη σύκων γνώριζαν οι αρχαίοι κάτοικοι της Αττικής. Μι-
λαικά, ασκαλώνια, κρήνεια. Η φίβαλις συκή έκανε σύκα κατάλληλα
για ξερά, τις ισχάδες. Η κοπή ισχάς που αναφέρει ο Κρατίνος³³ είναι
το παλάσιον ή η παλάθη³⁴ δηλαδή ο ορμαθός ξηρών σύκων, ενώ η μά-
ζα από συμπιεσμένα σύκα μαζί με άλλους καρπούς λεγόταν συκομα-
γίς³⁵. Εμείς σήμερα το παλάσιον το λέμε τσαπέλλα (ίσως από την Ιτα-
λική λέξη καπέλλο, λόγω του σχήματος). Δρυπεπείς ισχάδες λέγο-
νταν τα ωριμασμένα εντελώς, στο δέντρο σύκα. Δρύππα κυρίως είναι
η παραγινόμενη ελιά (η θρούμπα)³⁶.

Από τα σύκα έφτιαχναν και ένα είδος κρασιού το λεγόμενο πώμα
σύκων³⁷ ή σύκινον πώμα από βρασμένα σύκα. Αλλά και ξύδι έκαναν
από τα σύκα προσθέτοντας χυμό λεμονιού στον χυμό των σύκων. Αυ-
τό το ξύδι το έκαναν στην Αττική μόνο όταν δεν είχαν ξύδι από τα
σταφύλια. Το ξύδι ο Μένανδρος³⁸ το συγκαταλέγει μεταξύ των ανα-
γκαίων ειδών για την καθημερινή χρήση.

Τα σύκα τα θεωρούσαν εξαιρετο φάρμακο όπως αναφέρει ο Ιππο-
κράτης³⁹. Ο Αθήναιος μας πληροφορεί ότι ο Ηρόδοτος ο Λύκειος εί-
χε γράψει σύγγραμμα, περί σύκων⁴⁰ όπου υποστηρίζει την ωφελιμό-
τητα των σύκων. Επίσης ο Φερεκράτης⁴¹ θεωρεί τα σύκα κατάλληλο
φάρμακο για τα μάτια των παιδιών.

Αναφέρεται ακόμη ότι αν κάποιος έτρωγε σύκα το μεσημέρι πά-
θαινε πυρετό⁴². « Έάν δέ γ' ήμῶν σῦκα τίς μεσημβρίας, φαγών καθεύ-
δη χλωρά, πυρετός εὔθέως ήξει τρέχων...» γράφει ο Νικοφών⁴³. Ό-
ταν κάποιος ήταν αρκετά παχύς έλεγαν ότι τρέφεται με σύκα. Οι πω-
λητές των σύκων λέγονταν ισχαδοπάλαι και συκοπράται, ενώ κραδο-
φάγος λεγόταν εκείνος που συνήθιζε να τρώει τους καρπούς της
κράδης, κυρίως, συκιάς αλλά και αυτός που συνήθιζε να τρώει τους
τροφερούς βλαστούς της συκιάς, και μεταφορικώς ο αγροίκος.

Επειδή το ξύλο της συκιάς λεπτό και σπογγώδες δεν είναι χρήσι-
μο για ξυλεία ούτε όταν καίγεται ζεσταίνει, η λέξη σύκινος σήμαινε
στους αρχαίους ο ανωφελής ο άχρηστος. Επί πλέον χρησιμοποιείται
η λέξη σύκινος, μεταφορικώς με κάποια περιφρόνηση και ειρωνία⁴⁴.
Σύκιννοι άνδρες σημαίνει οι ανάξιοι, μηδαμινοί άνδρες. Σύκιννοι λέγο-
νταν πολλές φορές περιφρονητικά οι σοφιστές στην Αθήνα. Παροι-
μιώδης ήταν η φράση «συκίνη επικουρία» δηλαδή άχρηστη βοήθεια.
Ο Οράτιος με το ίδιο πνεύμα ονομάζει την συκή INUTILE LIGNUM

(άχρηστο ξύλο). Η λέξη συκοπέδιλος, παρωδία του ομηρικού χρυσοπέδιλος, επιθέτου της Ήρας⁴⁵ σημαίνει ειρωνικά ο συκοφάντης. Το ρήμα συκολογώ που αρχικά σήμαινε μαζεύω σύκα πήρε τη σημασία φλυαρώ. «Παύε και μη συκολόγει» έλεγαν στους φλύαρους οι Αθηναίοι. Το ρήμα συκόομαι σημαίνει τρέφομαι με σύκα ενώ το ρήμα συκίζω, παχαίνω κάποιον με σύκα. Το δε ρήμα συκάζω σημαίνει συλλέγω σύκα, ερευνώ. Συκοφόρος (γη) που παράγει σύκα αλλά και ο καλλιεργητής σύκων, κατά τον Στράβωνα⁴⁶. Στα κείμενα απαντά και το υποκοριστικό του σύκου⁴⁷, συκάριον, συκίδιον καθώς και ισχάδιον. Οι Αθηναίοι ειρωνεύονταν τους Θηβαίους ότι «καινουργούσι κατά τας φωνάς» και ότι τα σύκα τα ονόμαζαν «τύκα»⁴⁸.

Συκωτός ήταν αυτός που τρέφεται με σύκα και φυσικά ο παχύς. Οι Έλληνες στη Ρωμαϊκή εποχή έλεγαν ήπαρ συκωτόν, κυρίως το ήπαρ της χήνας ή του χοίρου επειδή τα έτρεφαν με σύκα για να έχουν νοστιμότερο και παχύτερο ήπαρ. Εμείς σήμερα το λέμε συκώτι και συκώτια και γενικά όλα τα εντόσθια του σφαγίου τα λέμε συκωταριά. Έχουμε μάλιστα και τις σχετικές παροιμίες. «Θα σου φάω το συκώτι» που εκφράζει επιθυμία για άγρια εκδίκηση ή «μη χαλάς το συκώτι σου» δηλαδή μη στενοχωριέσαι, «έβγαλε τα συκώτια του», σε περίπτωση ακατάσχετου εμετού.

Στην Αττική λόγω της εκλεκτής παραγωγής σύκων είχαν τους φύλακες που τους έλεγαν συκοσκόπους και συκαρούς.

Ερινεός είναι η αγριοσυκιά ο ορνός ή ρινιός, ο πρόγονος της ήμερης συκιάς. Ο Ερινεός, ονομαζόταν και ολύνη ή όλυνθος ή τράγος. Σχετικά αναφέρει ο Πausανίας⁴⁹: «Τό δένδρον τόν Έρινεόν εισίν Έλλήνων οἱ καλοῦσιν όλύνθην, Μεσσήνιοι δέ αὐτοί τράγον». Είναι γνωστό ότι η συκιά ευδοκίμει εκτός της Αττικής και σε όλη την Ελλάδα, κυρίως όμως στη Μεσσηνία με τα γνωστά σύκα Καλαμών. Μάλιστα ο θεός Διόνυσος στην Λακεδαίμονα λατρευόταν και με το όνομα Συκεάτης και Συκίτης επειδή, κατά την παράδοση, εισήγαγε εκεί την καλλιέργεια της συκιάς⁵⁰.

Ο ερινασμός ήταν γνωστότατος στους αρχαίους Έλληνες, μας πληροφορεί ο Ηρόδοτος⁵¹ και περιγράφεται με κάθε λεπτομέρεια από τον Θεόφραστο⁵²: «Δι' ὃ καί ἐρινάζουσι τὰς συκᾶς. Τοῦτο δέ ποιοῦσι ὅπως οἱ ψῆνες οἱ ἐκ τῶν ἐρινῶν τῶν ἐπικρεμαννομένων γιγνόμενοι διοίγωσι τὰ ἐπί τῆς συκῆς...».

«Ἐρινάζειν, Ὀλύνθοις περιάπτειν ταῖς ἡμέραις συκαῖς ἀπό τῶν ἐρινεῶν καί ἀγρίων συκῶν, ἐξ ὧν οἱ λεγόμενοι ψῆνες μετεισέρχονται εἰς τόν τῶν ἡμέρων συκῶν καρπόν καί κρατύνουσιν αὐτόν ὥστε μή ἀπορρυῆναι τῶν δένδρων»⁵³. Συκοτράγος λεγόταν στην Αττική αὐτός που τρώει σύκα, κατά τον Αιλιανό⁵⁴.

Εδώ πρέπει να διασαφηνιστεί ότι το ρήμα τρώγω (ἀόρ. β' ἔτραγον) σημαίνει τρώγω καρπούς, φρούτα, τα λεγόμενα τραγήματα ή τρωγάλια (Εμείς σήμερα τα τρωγάλια τα λέμε στραγάλια και εννοούμε κυρίως τα αποξηραμένα και αλμυρισμένα ρεβύθια). Ενώ το ρήμα εσθίω σημαίνει τρώγω φαγητό. «Τραγεῖν οὐ φασίν δεῖν λέγειν τό ἐσθίειν ἀλλά το τραγήματα εσθίειν» κατά τον Αντιαττικιστήν.

Τα τρωγάλια ή τραγήματα τα ἔτρωγαν στο τέλος του δείπνου για επιδόρπια και ἦσαν κυρίως σύκα φρέσκα ή ξερά (ισχάδες), καρύδια κ.λπ. Και η λέξη τράγος δηλώνει το ζώο που τρώει καρπούς ή χόρτα. Από τη λέξη τράγος προχωρούμε στη λέξη τραγωδία αφού ο τράγος, ἦταν το κατ' ἐξοχήν αφιερωμένο ζώο στον θεό Διόνυσο και από την λατρεία του προήλθε, ὅπως είναι γνωστό, η αρχαία τραγωδία. Τράγοι, Σειληνοί και Σάτυροι ἦσαν οι ἀκόλουθοι του θεού Διονύσου. Η λέξη τραγωδία απαντά κατ' αρχήν στον Αριστοφάνη⁵⁵. Τραγωδοί ἦσαν οι ἀκόλουθοι του θεού Διονύσου που στις οργιαστικές γιορτές του ἔψαλλαν τον Τράγον. Τράγος δε ἦταν το σύμβολο της δημιουργίας του θεού Διονύσου, ο φαλλός που τον κατασκεύαζαν συνήθως από ξύλο αγριοσυκιάς και συνεκδοχικῶς Τράγος ἦταν ο Θεός Διόνυσος αφού ή αγριοσυκιά λεγόταν ερινεός, ολύνθη και τράγος ὅπως προαναφέρθηκε. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτή την ἄποψη που την υποστηρίζουν μερικοί, τραγωδία δεν είναι η ωδή των τράγων (τραγόμορφων δηλαδή ἀκολουθῶν του θεού Διονύσου) ἀλλά ωδή προς τον Τράγον δηλαδή τον εικονιζόμενο θεό Διόνυσο ὅταν περιέφεραν το ομοίωμά του από ξύλο αγριοσυκιάς (τράγου) στις Διονυσιακές γιορτές.

Τον Ε' αἰώνα π.Χ. εμφανίζεται στην Αττική η λέξη συκοφαντώ⁵⁶. Συκοφάντης ἦταν εκείνος που φανέρωνε, κατήγγελλε κάποιον ὅτι κλέβει ή εξάγει από την Αττική σύκα των οποίων το εμπόριο απαγορευόταν εκτός Αττικής αφού η καλλιέργεια της συκιάς δεν είχε ἀκόμη πολύ διαδοθεί⁵⁷. Με την πάροδο του χρόνου οι συκοφάντες αυξάνονταν και συχνά τους ειρωνεύονταν οι αρχαίοι κωμωδιογράφοι⁵⁸. Η λέξη συκοφάντης πήρε τη σημασία αὐτοῦ που εξανάγκαζε τους

πλούσιους πολίτες να του δίνουν χρήματα με τρόπο αθέμιτο. Μάλιστα στη Ρόδο συκοφάντες ονομάζονταν οι εισπράκτορες των φόρων και των προστίμων⁵⁹. Συκολόγος λεγόταν αυτός που συλλέγει σύκα, που εξεύρισκε συκοφαντίες, ο συκοφάντης. Συκόβιος αυτός που ζει από τα σύκα δηλαδή με τη συκοφαντία. Το ίδιο νόημα έχει και η λέξη συκοσπαδιάς⁶⁰, Συκοτραγίδης αυτός που τρώει σύκα, αλλά και ο συκοφάντης. Συκοτραγίδης ήταν και το όνομα του φιλαργύρου⁶¹. Και στην αγγλική γλώσσα η ελληνικής προέλευσης λέξη SYCOFANT δηλώνει τον κόλακα, τον απατηλό σύμβουλο.

Στην Αθήνα είχαν θεσπιστεί και ένδικα μέσα εναντίον των συκοφαντών όπως η προβολή, η εισαγγελία, και η απλή γραφή. Αλλά και ο ορμητικός άνεμος που φυσώντας στα φύλλα της συκιάς φανέρωνε τα σύκα ονομαζόταν Συκοφαντίας, ανάλογος με τον ΒΔ. άνεμο τον Καικία⁶². Ο Αριστοφάνης αναφέρει⁶², «Καικίας και Συκοφαντίας άνεμος πνεί». Υπήρχε όμως και λογοπαίγνιο αναφερόμενο στους συκοφάντες. «Κακίας και συκοφαντίας άνεμος πνέει». Ο γλωσσολόγος LANCELLOT SPANDWEL υπέδειξε ότι η λέξη συκοφάντης εσήμαινε κυρίως αυτόν που φανερώνει τα σύκα (κρυμμένα από το πυκνό φύλλωμα της συκιάς) «δια της σεισεως» κουνώντας δηλαδή τα φύλλα του δέντρου και μεταφορικά αυτόν που εξαναγκάζε τους πλούσιους με απειλές για ψευδείς καταγγελίες να του παρέχει χρήματα. «Ήσειον, ήτουν χρήματα, ήπειλουν έσυκοφάντουν»⁶⁴. Το ρήμα σειώ στους Αττικούς συγγραφείς έχει την σημασία του κατηγορώ ψευδώς για να λάβω χρήματα και φυσικά να σιωπήσω.

«Ήσειε καί έσυκοφάντει» γράφει ο Αντιφών⁶⁵. Ο δε Ευαγγελιστής Λουκάς τονίζει⁶⁶.

«Μηδένα διασεισητε μηδέ συκοφαντήσητε»

«Εί τινός έσυκοφάντησα»

Πολλές φράσεις των αρχαίων σχετικές με τα σύκα, κυρίως των αρχαίων κωμωδιογράφων της Αττικής έμειναν παροιμιώδεις.

«Τά σύκα, σύκα, τήν σκάφην σκάφην λέγων» γράφει ο Μένανδρος⁶⁷.

«Τήν εϋδαιμονίαν ζητούντας έν μέλιτι καί ισχάσι»⁶⁸.

«Σύ δέ άμφί σϋκα καί τάριχ' άγάλλει»⁶⁹.

«Σύ δέ σύκα μ' αίτεις»⁷⁰ δηλαδή διασκεδάξεις, περνάς ωραία. Ενώ η φράση «σϋκον αίτεις» σημαίνει κολακεύεις κάποιον, κατά

τον Ησύχιον.

«Κέχηνεν ὡσπερ ἐμποδίζων ἰσχάδας»⁷¹, δηλαδή χάσκει με ανοιχτό το στόμα, σα να μασσάει ξερά σύκα.

Και σημειώνει ο Σχολιαστής «Ἐπειδή εἶωθε τά παιδιά παίζοντα ἀναβάλλειν τὰς ἰσχάδας καί ἐν τῷ στόματι αὐτῶν δέκεσθαι. Ἄρισταρχος δέ τό ἐμποδίζων ἀντί τοῦ μασσώμενος»⁷².

«Σῦκον χειμῶνος αἰτεῖ»⁷³ όταν κάποιος ξεκινάει μια ανόητη επιχείρηση.

«Ὅσω διαφέρει σῦκα καρδάμων»⁷⁴, σε περίπτωση μεγάλης διαφοράς και αντιθέσεως. «Ὡσπερ τά σῦκα ἐπί τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφω»⁷⁵.

Παροιμιώδης φράση για κάτι περὶττό και παράσιτο.

Πολύ γνωστός ήταν στους κατοίκους της Αττικής από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα ο μύθος του Αισώπου⁷⁶ για την συκιά και την ελιά αφού και τα δύο αυτά δέντρα είναι χαρακτηριστικά της Αττικής και μάλιστα του Μεσογειακού κάμπου.

Η συκιά πανάρχαιο δέντρο, ήταν γνωστό και στους Ανατολικούς λαούς. Ο Sir L. WOOBLEY⁷⁷, στον οποίο οφείλεται η ανακάλυψη των βασιλικών τάφων της πόλεως Ούρ στην Χαλδαία, μεταξύ των ποταμών Τίγρητος και Εφράτου, μας πληροφορεί ότι ο Βασιλιάς των Σουμερίων Σαρικών (2648 - 2630 π.Χ.) όταν γύρισε από μία εκστρατεία έφερε μεταξύ άλλων σύκα, σταφύλια και τριαντάφυλλα στη χώρα του. Η συκιά αναφέρεται επίσης και στην Αγία Γραφή. Μερικοί λένε ότι η συκιά ήταν το δέντρο της γνώσεως και ότι από τους καρπούς του έφαγαν οι Πρωτόπλαστοι. Ἄλλωστε με φύλλα συκιάς σκέπασαν τη γύμνια τους όταν διώχτηκαν από τον Παράδεισο.

Σύμφωνα πάντα με τη Χριστιανική παράδοση ο Χριστός πριν αρχίσει τη διδασκαλία του έμεινε στην Ἐρημο και νήστεψε σαράντα ημέρες. «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπανάγων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν πόλιν ἐπέινασε. Καί ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν καὶ οὐδέν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον - καὶ λέγει αὐτῇ: Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καί ἐξηράνθη παραχρήμα ἡ συκὴ...»⁷⁸.

Λένε ακόμη ότι από ένα κλαδί συκιάς κρεμάστηκε ο Ιούδας μετά την προδοσία. Γι' αυτό οι Μεσογείτες απέφευγαν να κοιμούνται στον ίσκιο της συκιάς για να μην «ικκιωθούν», να μη πάθουν κανένα κακό.

Οι κάτοικοι της Αττικής, κυρίως οι Μεσογείτες, από τον προηγούμενο αιώνα συνήθιζαν να φυτεύουν κλαδιά ήμερης συκιάς τον Δε-

κέμβρη ή τον Ιανουάριο, που «έπιαναν» πάρα πολύ εύκολα. Γι' αυτό και όταν φύτευαν κάποιο φυτό που δύσκολα «έπιανε» συνήθιζαν να εύχονται: σαν τη συκιά ή σαν το σκόρδο. Αλλά η συκιά βοηθούσε και στην λαϊκή μετεωρολογία. Οι Μεσογείτες ήξεραν πάντα ότι μόλις αρχίσουν να πετάνε «μάτια» τα κλαδιά της συκιάς, ο χειμώνας τελειώνει.

Οι Μεσογείτες φύτευαν τις συκιές σε χωράφια κοντά στο χωριό τους για να μπορούν να πηγαίνουν πεζή οι γυναίκες για να ορνιασουν τις συκιές ή να μαζέψουν τα σύκα, οι κοπέλλες κυρίως.

Τον Ιούνιο την εποχή του ορνιασμού, από το βράδυ ο πατέρας έδινε τις οδηγίες σε ποιές συκιές έπρεπε να πάνε οι γυναίκες του σπιτιού, την επομένη το πρωι για να ορνιασουν (ή ορνέψουν).

Μερικοί φτωχοί αγρότες νοίκιαζαν ξένες συκιές, των νοικοκυραίων και τους έδιναν κάποια χρήματα την εποχή της συγκομιδής των σύκων. Η προετοιμασία του ερνιασμού (ορνιασματος) γινόταν επί τόπου αφού στο χωράφι με τις συκιές υπήρχε συνήθως και αγριοσυκιά, ορνός.

Πέραγαν σε ένα σπάγγο με μια βελόνα μεγάλη, την σακκοράφα 5 - 6 άγρια σύκα, ορνούς, ανέβαινε μιά κοπέλλα επάνω στη συκιά για να τα περάσει στα κλαδιά. Έβαζαν 5 - 6 ορμαθούς στις μεγάλες συκιές και στις πιο μικρές λιγότερους ορμαθούς.

Τον μήνα Ιούνιο εκτός από Θεριστή, (από το θέρισμα των δημητριακών) τον έλεγαν και Ορνιαστή ή Ρινιαστή, από το όρνιασμα των σύκων (Στα Γρεβενά ο Ιούνιος λεγόταν Κερασάρης και στον Πόντο Κερασινούς από την συγκομιδή κερασιών). Το μάζεμα των σύκων γινόταν πάλι από τις γυναίκες που πήγαιναν συνήθως με τα πόδια. Τα σύκα τα μάζευαν όχι πάρα πολύ ώριμα, λιγάκι άγουρα, και τα έβαζαν με τη σειρά σε μεγάλα καλάθια και τα σκέπαζαν από πάνω με φύλλα συκιάς. Και στον πάτο του καλάθιού έβαζαν φύλλα για να μη λυώνουν τα σύκα. Τα καλάθια αυτά είχαν δύο χειρολαβές, τα «χεράκια» ενώ άλλα μικρότερα καλάθια είχαν μία χειρολαβή. Τα καλάθια αυτά τα παραγγέλανε στον κοφινά του χωριού πολύ νωρίτερα για να τα έχουν την εποχή της συγκομιδής των σύκων και αργότερα των σταφυλιών. Οι αρχαίοι το καλάθι των σύκων το ονόμαζαν ευκοφορείον.

Τα γεμισμένα με σύκα καλάθια που τα κουβαλούσαν οι κοπέλλες, τα πήγαιναν στο σπίτι τους ή στον μανάβη για πούλημα. Βέβαια

δεν ήταν και πολύ μεγάλη η παραγωγή. Τα χρήματα που τους έδινε ο μανάβης έπρεπε να τα παραδώσουν το βράδυ στον πατέρα τους και αυτός θα κανόνιζε τι θα αγοράσουν. Μερικές φορές τους έδινε λίγα χρήματα για να αγοράσουν κλωστές για κεντήματα ή νήμα για τον αργαλειό τους.

Γιατί οι Μεσογειτίσες μητέρες όταν ακόμη είχαν μικρές τις κόρες τους φρόντιζαν να τους ετοιμάζουν τα προικιά. Τα σύκα πολλές φορές τα πήγαινε ο πατέρας και τα πουλούσε στην Αθήνα ή την Αγία Παρασκευή σε ορισμένα πλούσια σπίτια ή στη Βούλα, Βουλιαγμένη ή Γλυφάδα. Βέβαια αυτά τα πήγαινε πάντα με το υποζύγιό του. Τα σύκα των Μεσογειτών ήσαν τα άσπρα, μεγάλα και ωραία, κυρίως όμως τα βασιλικά, γλυκά και νόστιμα όπως την αρχαία εποχή.

Στο μάζεμα των σύκων χρησιμοποιούσαν και μια ξύλινη μαγκούρα του παππού, για να χαμηλώνουν τα κλαδιά της συκιάς. Αυτή τη μαγκούρα οι τσοπάνηδες της Αττικής την έλεγαν «συκολό» ή «συκολόγο» επειδή βοηθούσε στο μάζεμα των σύκων. Συκολόγο ή Συκολό έλεγαν και τον μήνα Αύγουστο επειδή τότε μάζευαν τα σύκα. Έκαναν μέχρι τα μέσα του αιώνα μας και πολλά σύκα ξερά, όπως οι αρχαίοι τις ισχάδες. Τα στέγνωναν μερικές ημέρες στον ήλιο και αφού τα ξέπλεναν με καθαρό νερό τα φούρνιζαν ελαφρά στον φούρνο του σπιτιού μετά το ψήσιμο καρβελιών του ψωμιού. Ο φούρνος βέβαια τότε «καιγόταν» με ξύλα. Ύστερα με μεγάλη επιμέλεια τα τοποθετούσαν σε πήλινα δοχεία τις «πινιάτες» ή σε πιθάρια. Τα πίεζαν ελαφρά και έβαζαν ενδιάμεσα κλαδιέ από βασιλικό ή δάφνη. Έτσι τα σύκα μοσχομύριζαν. Τα ξερά αυτά σύκα τα είχαν για τον χειμώνα, για τις νηστείες τους και για να φιλεύουν τους μουσαφिरαίους τους, αντί για γλυκά που δεν τα συνήθιζαν τότε.

Στα «Κοκκά»⁷⁹ όμως που πήγαιναν στις μητέρες τους οι Μεσογειτίσες την 2η ημέρα της Σαρακοστής του Πάσχα, την επομένη της Καθαράς Δευτέρας, δεν πήγαιναν σύκα από τα δικά τους αλλά αγόραζαν σύκα Καλαμών σε περιποιημένη συσκευασία.

Σήμερα στα Μεσόγεια εξακολουθούν να φυτεύουν συκίες και να μαζεύουν σύκα. Και όπως οι αρχαίοι κάτοικοι της Αττικής και οι σημερινοί Μεσογειτίες συχνά χρησιμοποιούν παροιμιακές φράσεις σχετικές με τα σύκα.

— Από τα σύκα ως τα σταφύλια (υπονοώντας μικρό χρονικό διά-

στημα).

- Τα σύκα είναι μαλακά, μόνο χαλούν τα δόντια.
- Έπεσε σαν ώριμο σύκο.
- Το καλό σύκο το τρώει η καλιακούδα.
- Γλυκάθηκε η γρηά στα σύκα
και ο γέρος στα σταφύλια
- Γλυκάθηκε η γρηά στα σύκα,
θα φάει και τα συκόφυλλα.
- Συγγενείς απ' της συκιάς το γάλα (υπονοώντας ανύπαρκτη συγγένεια).

Σε άλλες παροιμίες έχουμε πιο επιτακτική την επίδραση της αγροτικής ζωής.

*Βάλε ελγά για το παιδί σου
και συκιά για τη ζωή σου.*

*Ελγά απ' τον παππού σου
αμπέλι από τον πατέρα σου
συκιά από τα χέρια σου.*

*Βάλε συκιά για τη ζωή σου
και καρυδιά για το παιδί σου.*

*Ο Αϊ - Προκόπης κόβει αγγούρια
κι η Αγιά - Μαρίνα σύκα
κι ο Αϊ - Λιάς κόβει σταφύλια
με καλάθια, με μαντήλια.
Αγιά - Μαρίνα με τα σύκα
Αγιά - Σωτήρα με τα σταφύλια*

Συνήθιζαν στα Μεσόγεια της Αγιά - Μαρίνας, στις 17 Ιουλίου, να πηγαίνουν στην εκκλησία τα πρώτα σύκα ενώ του Σωτήρος στις 6 Αυγούστου στόλιζαν την πόρτα της εκκλησίας με κλαδιά αμπελιού με τα πρώτα σταφύλια. Στο τέλος μετά τη λειτουργία τα μοίραζαν στον κόσμο. Αυτή την ωραία συνήθεια την συνεχίζουν ακόμη σε πολλές εκκλησίες και εξωκλήσια της περιοχής μας.

Η καλλιέργεια της συκιάς στην Αττική γίνεται πολύ συστηματι-

κά στην εποχή μας με την βελτίωση των επιστημονικών τρόπων και την αλματώδη πρόοδο της τεχνικής που κατακλύζει κάθε τομέα σήμερα.

Έτσι μεγάλες ποσότητες από εκλεκτά σύκα της Αττικής στέλνονται στην Αθήνα και στο εξωτερικό. Άλλα σύκα πωλούνται από τους ίδιους τους παραγωγούς στους πολυσύχναστους δρόμους και στις παραλίες της περιοχής μας αφού η συγκομιδή των σύκων γίνεται τους καλοκαιρινούς μήνες. Μερικοί μάλιστα στήνουν κοντά στους δρόμους πρόχειρες καλαμένιες καλύβες όπου πουλάνε μαζί με τα λαχανικά τους και φρέσκα, ωραία σύκα.

Μάλιστα μερικοί Μαρκοπουλιώτες στα τελάρα με τα ωραία βασιλικά σύκα επιμένουν τα τελευταία χρόνια να βάζουν μια χειρόγραφη πινακίδα όπου διαβάζει κανείς «Σύκα δημοκρατικά». Ένα καινούργιο στοιχείο που σφαλώς ενδιαφέρει την σύγχρονη Λαογραφία.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΛΕΚΚΑ - ΧΑΤΖΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθήναιος, Γ., 78 E.
2. Αδεσπ. Αδηλ., απ. 393, ΚΟΟΚ III, 482.
3. Αθήναιος, 74 D.
4. Αθήναιος, 74 F.
5. Αθήναιος, 78 B.
6. Πausανίας, Αττικά, 37. 2 (Μετάφρ. Παπαχατζή).
7. Πλάτωνος, Νόμοι, 845 B.
8. Αριστ., Εκκλησ. 707. Σφήκες 436.
9. Αριστ., Αχαρνής 1102. Ιππ. 954.
10. Αριστ., Σφ. 511. Ιππ. 1034.
11. Ησιόδου, Έργα και Έμέραι 679.
12. Αριστ., Έορνίθεσ 40.
13. Αριστ., Ειρ. 627.
14. Θεοφρ., Περί φυτ. Ιστορ., 4, 14, 4.
15. Λεζ. Σκαρλ. Βυζαντίου, Τόμ. Β, 6. 939.
16. Ομήρου Ιλιάσ, Ε. 902.
17. Θεοφρ., Περί Φυτ. Ιστορ. 9, 8.
18. Διφίλου Αδηλ. δραμ., απ. 89, ΚΟΟΚ II, 570.
19. Αέξιδοσ, Πυθαγορίζουσα απόσπ. 196.
20. Αριστ., Ιππ. 755 (11,370)
21. Συλλογή Επιγρ. 123, 24
22. Αριστ. Πλ. 1120 - 22, Αδήλ. δραμ. απ. 586, 587
23. Έλεξις, Κυβερνήτησ, αποσπ. 117.
24. Αθήναιος, 75D.
25. Ηνίοχοσ εν Τροχίλω, απ. 4 (ΚΟΟΚ II, 432 - 33).
26. Γεννάδιοσ, Τομ. 2, 865.
27. Αθήναιος, 652 β.
28. Ηνίοχοσ εν Τροχίλω, απ. 4.
29. Αθήναιος, 653 DE.
30. Αριστ., Εκκλ. 707 - 708.
31. Αθήναιος, 78 α.
32. Αθήναιος, 78α., 75 α.
33. Κρατίνοσ, Αδηλ. δραμ., απ. 371
34. Γεννάδιοσ, Τομ. 2, 870 - 71.
35. Ευσταθ., Πονήμ. 259, 12.
36. Πλούταρχοσ 2, 752 B.
37. Κόντου, Φιλολογικά Σύμμεικτα εν Αθηνά, τομ. Α., σελ. 315

38. Μενάνδρου, αποσπ. 301.
39. Ιπποκρ. 55 (ιδιότητες των σύκων).
40. Αθήναιος, 78D, 621F.
41. Φερεκράτης, Πέρσαι, αποσπ. 132.
42. Αθήναιος, 80α. Γεννάδιος, τόμ. 2, 875.
43. Νικοφών, Σειρήνες, αποσπ. 12
44. Θεόφραστος, Περί φυτών Ιστορίαι, 10,45.
45. Οδυσσ., Λ. 604.
46. Στράβων, 78.
47. Αριστ., Ειρ. 522.
48. Αθήναιος, 621 F.
49. Πausανίας, 4,20,2.
50. Αθήναιος, Γ, 78E.
51. Ηρόδοτ., Ιστορ. Α. 193.
52. Θεόφρ., Περί Φυτ. Ιστορ., Β, 8, 1 και Φυσ. Αιτ. 2, 9, 5.
53. Φωτίου, Λεξ. Συναγ. Λεξ. LIDDEL - SCOTT, Τομ. 2, σελ. 324. Αριστ. περί των Ζ, Ιστορ. 5, 32, 6. Πολυδ. Ζ, 143.
54. Αιλιανού, περί Ζ, 17, 34.
55. Αριστ., Αχαρνής 400
56. Αριστ., Αχαρνής 512. Σφ. 1096. Ορν. 431.
57. Αθήναιος, 74E.
58. Αριστ., Αχαρ. 559, 818.
59. Αθήναιος, 74, 1.
60. Σχολ. εις Αριστοφ. Πλ. 874.
61. Αρχιλ. αποσπ. 183. Ιππόν. Απ. 117. Εύσταθ. 1828, 1.
62. Αριστοτ. Μετεωρ. 2, 6, 12 και 21, και Θεόφρ., Περί ανέμων 37.
63. Αριστοφ., Ιππ. 437.
64. Αριστοφ., αποσπ. 20· Ιππ. 80· Ειρ. 630.
65. Αντιφών 146, 22.
66. Ευαγγέλιον κατά Λουκά γ, 14 και Θ, 8.
67. Μένανδρ., απόσπ. 545.
68. Αδέσπ. της Νέας, απ. 236, КОСК III, 452
69. Αξιονίκου, Φιλευριπίδης, απ. 4., КОСК III, 413.
70. Αριστ., Σφ. 300 - 2.
71. Αριστ., Ιππ. 755.
72. Η διατροφή των αρχαίων Ελλήνων κατά τους αρχαίους κωμωδιογράφους, Α. Μίχα - Λαμπάκη, σελ. 301 - 2.
73. Μάρκος Αντώνιος, 1133.
74. Ηνίοχος εν Τροχίλω, απ. 4 КОСК 432 - 33.
75. Αριστ., Βάτραχοι 1246 - 7.
76. Μύθοι Αισώπου (Εκδ. Λειψ.).
77. Ι. Νούση, Η τριανταφυλλιά, σελ. 8 - 10, εκδ. 1968.
78. Ευαγγέλιον κατά Ματθαίον, κεφ. ΚΑ´ 18 - 43.
79. Β. Λέκκα - Χατζή, Τα «Κοκκά» στα Μεσόγεια, Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας, Τομ. ΛΔ´, σελ. 159.

*Summary***FIG - TREES OF ATTICA**
(Volklore diachronic approach)

The Greeks from the ancient times worshiped the trees. They also believed that inside them lived charming minor goddesses the Dryades, Amadryades, Niades and others.

Christianity is the period that people show love and respect to the trees and the Greek people accept them as their companions that share with them their happiness and sorrows.

In Attica one of the most known fruit - trees was the Fig - tree. The Fig - tree grew plentifully in the coasts, hills and valleys of Attica. The ancient Greeks, who absolutely adored figs, named "sacred Fig - tree" the place where, according to mythology, the first Fig - tree came to life.

The Fig - tree, tree dedicated to goddess Demetra, is associated with the worship of Dionysus, god of creativity and growth. The figs of Attica were well - known not only to all Greeks but to Perses (the inhabitants of ancient Persia) too.

Many kinds of figs with a variety of names were grown in Attica.

In the fifth century "sycophant" in Attica was the person who showed, informed who the thief of the figs was. Later, "sycophant" was the person who took money from the rich in an unlawful way.

The ancient Greeks used to make wine and vinegar from the figs. From the leaves of the tree, they used to make a special dish, like "dolmades" which was called "Threon", which means Fig - tree leaf.

In Mesogea the people used to make dried figs until the middle of our century.

The production of select figs still exists in Attica, especially in Markopoulo.

VASILIKI LEKKA - HATZI